

Henry Lawson esete

Élni rendkívül veszélyes, bárhogy élünk is. Az étellel, a póré léttel együtt járó veszélyre, sőt, veszedelemre egy társaság se nyújt biztosítékot; nincs ellene oltása, széruma, pirulája, kininje, drázséja az orvostudománynak; nem létezik semmiféle prevenció, semmi trükk, kiskapu, nincs rá gyógyír, elixír, balsam vagy inhalátum; se rövid abrakadabra, se hosszú hókuszpókusz. Időnként – épp amikor a legtisztábban lát az ember – az élet maga tűnik rontásnak. Minden híreszteléssel ellentétben nincs semmi, ami biztos volna. Hogy csak a halál az? – oly frázis, amit kimondani se ildomos igényesebb körökben, pedig: igaz. A lét olyannyira bizonytalan, lefolyása-kimenete oly kevésbé meghatározható, hogy nyugodtan tekinthetjük a körvonalazhatatlan, már-már fiktív veszély rémisztően valós manifesztumának. Kiegészítve azzal is, hogy bár úgy gondoljuk, legalább kezdő- és végpontját illetően bizonyosságban vagyunk, ez sem igaz. Tudjuk-e, honnan jövünk? Jövünk-érkezünk-e valahonnan egyáltalán? S hová tartunk? Ki tudná megcáfolhatatlan bizonyítékokkal alátámasztani, hogy semmibe, vagy valamibe!? Én azt hiszem, hogy a neves, Yorkshire-ből származó filatelista, Henry Lawson egyéni tébolya mögött ez a kollektív bizonytalanság áll.

A Makrokozmosz óriási – s benne az ember bolhányi fingzsák. Tudja vagy sem, fél és retteg szakadatlan. S hogy e szorongástól megszabadulhasson, minden élet, minden lét, minden sors megalkotja a maga mikrokozmoszát. Úgy rendezi be életét, akár egy kisszobát. Ha bélyeggyűjtésbe feccöli minden pénzét, idejét és erejét, de akkor is, ha dinasztiát alapít vagy gyarmatot. Tökmindegy. Ugyanis az Egész (a Kozmosz) felől nézve a dolgokat, egy kapavágás éppúgy nem számít, mint egy sűrűn lakott bolygó felrobbantása. Vagy ha tetszik, éppannyit számít. Egy fóti boglárka kimúlásában és egy ezerötszáz mérföld kerületű magnetit Földbe ütközésében az a közös, hogy a Tejút másik végében egyik sem oszt vagy szoroz. Ez a helyes lépték – amit az ember képtelen a mindennapok részévé tenni. Valamiként persze tudja, s hogy ne kelljen szembesülnie e borzalommal (gyönyörrel?), mindenkori mikrokozmoszát Univerzumnak hiszi.

Megdöbbenő, mi mindenről gondolja, hogy üdvös, jogos vagy okos cselekedet. Csoda (így definiáljuk az érthetetlen, irracionális dolgokat), hogy képes elhinni bármiről: a kozmosz, a világ csakis számára kirendelt, kiutalt veleje, lényege. Lehet ez telek, kötvény, kevéske bér, temérdek pénz, kocsí, nő, férfi, ház, állat, növény, státus, társaság, klikk, párt, bank, barát, ellenség, hivatás, hobbi... bármi. Lehet akár egy bélyeg is. Az ember lételeme a veszély. S amivel szabadulni akar tőle-belőle: a szenvedély. A szenvedélenség, az unalom, a döglés, a lustaság, a lassúság is az. És milyen csodálatos szenvedéllyel támadják az onottak a pátoszt!? *Mennyi dac hever az elfekvőkben!?*

Ezért szeretek a Rowland Hill¹ Klubba járnai, a helyi filatelisták gyülekezetébe, mert ott mindez, mint egy laborban – in vitro – könnyen tanulmányozható. Gyűjteni (bármit!) önmagában is a mikrokozmosz megalkotására irányuló, egyértelmű, tárgyiasított, szánalmas kísérlet. E mindenkire érvényes, mindenkire kiterjedő, mindenkit fertőző szenvedélyt mi sem jellemzi jobban, mint az, hogy nincs határa. Egyrészt nagyravágyóvá, másrészt beszűkültté teszi az embert. A „világkereskedőt” éppúgy, mint az életuntság extrémportját űző helyi ledért. Mindegy, ki mit gyűjt. Skalpokat, bűnöket, érdemeket, erényeket, tárgyakat, tényeket, a nevére bejegyzett helyrajzi számokat, itt is – ott is részesedést, gyufásdobozokat vagy díjakat, bélyeget, érmét, pénzt, címleteket vagy címekeket, emlékeket vagy terveket, cseleket vagy tetteket, barátot vagy ellenséget, sikert vagy kudarcot, mindenki mindenhol és mindenkor megátalkodottan gyűjt! E szenvedély specializálja az egyedeket. Kasztkba tömöríti őket. Ahol, elvileg, ha és amennyiben szenvedélyükkel csak részint is elérték volna céljukat, vagyis megszabadultak az élet lényegéből fakadó veszélyérzettől, szóval, ahol jól éreznének magukat, s boldogok lehetnének. De nem! Nincs az a szenvedély, ami a létből sugárzó radioaktív veszélyérzetet überelhetné, felülírhatná, vagy elnyomhatná. Így hát, immár specializálva, beszűkülve, mikrokozmoszokba zárva, a változatlanul áradó veszélyérzet, az egzisztenciális és spirituális félelem e törpekozmoszokból kiárad – s hová áradhatna, ha nem a másik kisvilágára? És minthogy az egytől-egyig rettegők, a csontvelőig szorongással (többszörösen) telítődött, véletlenszerűen a semmi közepébe, bizonytalan jövő, holnap, sőt bizonytalan múlt folyójába lökött szerencsétlen és voltaképp kezdettől fogva fuldoló egyedek, ahelyett, hogy egymásba kapaszkodnának, a nagy és közös félelem okán, inkább egymásra rontanak, e kollektív, ősi szorongást kiporciózva, s a másakra kivetítve. A *Homo sapiens*, vagyis *Értelmes ember* binomina mint cégér alatt öldöklések folynak – a hadszíntereken és a családokban. Még egy szaros klubban is. Pontosabban: a Csavargótól az Elnökig mindenki tag, ugyanabban a páholyban. Igaz, mindenki mást gyűjt, de most is mindenki éppolyan gyűjtögető életmódot folytat, mint majomszépapja a neolitikumban.

Mondani se kell, hogy amitől szabadulni akarunk, a veszélyérzet, mindvégig velünk marad – mivel a veszély, a váratlan baleset, a tromf lehetősége, amit mindig külső körülményként határozunk meg, valójában bennünk van. És ha valami elősegítheti a legrosszabb forgatókönyvek megvalósulását, épp ez a specializálódás, épp ez az átgondolatlan, zsigeri vesszőfutás, tömeges mikrokozmoszba való menekülés, mintha megvadult gnú-csorda vágatna egy távoli délibáb irányába.

Valójában minden igyekezetünk ellenére darabokra

¹ Rowland Hill (1795–1879) a postabélyeg „feltalálója”.

szakadunk! Széttartunk folytonosan. Sőt! Nemritkán az egyeden belül, a póre és egyedi tudatban mutatja meg magát a Kozmosz, vagy ha tetszik, a káosz! Épp ott, épp a legkisebbre zsgorodó mikrokozmoszban, amit épp ezért a legbiztonságosabbnak hittünk, épp ott robbannak, akár a bombák, a Világegyetem paradoxonjai. Számos futóbolondot ismertem – teszem hozzá gyorsan, épp a fentiek okán, ki nem az? Természetesen a tőzsdecápa, az atomerőmű fűtőrendszerelője, a síparadicsom pályakötél-ellenőre, a posztmodern ellenmesélője, jól informált médiaguruk, vagy újkőkori pénzeszsákok, bárki, aki a kordivatnak leginkább megfelelő, leginkább kanonizált, s leginkább tömeges (vagy vágyott) dilik szenvedélybetegei közé tartozik, a „perifériák” lökötteiről úgy beszél, mint akiknek semmi, de semmi közük a kondi-klubok, vagy a jómódú bálozók világához. Mivel a kanonizált dili nem számít dilinek, nemcsak megszokott, de vágyott, idealizált állapot, így kevésbé alkalmas arra, hogy átüssön rajta a hibaüzenet. A perifériák, a limbusok, a szegélyek, útszélek, külvárosok, padkák és bojkottok bomlottjaiból, mintha csirkebélből jösnének, sokkal könnyebb kiolvasni a rendszerhibára utaló jeleket. Bár így sem könnyű.

Ez valami végzetes génhiba talán, mely újra és újra, minden egyes egyedben megbosszulja magát. Amely arra sarkall szüntelen, hogy győzzünk. Akkor is, ha nem tudjuk, épp mi felett. Talán mert létünk kezdete és vége, lefolyása, hogyanja, mikéntje pontosan olyan lutri most is, mint volt ezer, kétezer, vagy tízezer éve. És teljesen mindegy, hol zajlik az adok-kapok. A szenátusban családi viszályokat látunk, de ha bagatell műtűrökkel bütykölő kistérségi, faluvégi klubba nyitunk be, ahol látszólag nincs komoly tét, ha jól megfigyeljük a résztvevőket, hamar rájövünk: a legkomolyabb, halálos indulatoktól fűtött lobbizások, szindikátusok közti csatározások színhelye! Illúzió csupán, hogy ezek a szintek elkülönülnek, vagy lényegileg különböznenek egymástól. Egy rendszer véletlenszerűségei alakítják úgy, hogy az egyik bagatellnek, kisstílnének tűnik, míg a másik oltári nagy dolognak. Ha egy rendelettel holnaptól régi bélyegeket tennénk fizetőeszközzé? A tizedrangú Rowland Hill Klub ostoba, patkányszürke titkárát már másnap mérőöld hosszú limó vinné az Alsóházba! És szenátoroknak is – éppúgy, mint bármelyik elődje – beválna.

Könnyű visszaélni ezzel a helyzettel. Tégy úgy, mintha nem veszélyeztetnél semmiféle státust, és megnyílnak a kapuk. Még a Rowland Hill Klub kapui is. Ahol vidéki szakkörösök oly fontosságtudattal rakosgatják keddi, szerdai és szombati összejöveteleiken olcsó tucatbélyegeiket, mintha épp enciklikákat bocsátának ki, ha nem mindjárt pápai bullát. Szövetségeken, „barátságokon”, bartellüzleteken keresztül vesződéses dolog eljutni egy klub struktúráinak megismeréséig. Sokkal jobb, ha veszélytelen idiótának mutatkozol. Büszkén mondom, eljászanom

se kellett. Ugyanis még egy olyan ártatlan foglalatosság is, mint amilyen a bélyeggyűjtés, megvannak az iratlan, de rendkívül rigorózus szabályai, szabványai. Ha ettől nem kis mértékben térsz el (ami gyanút kelthet), hanem nagymértékben, akkor egyszerűen leírnak, s a továbbiakban nem ügyelnek rád. A *brazil ökörszem*, a *kék szküner*, a *black penny* vagy egyéb bélyegritkaságok többnyire anonim tulajdonosa valószínűleg egy efféle klub tagját egyértelműen szánalmas csórónak, idiótának gondolja, aki voltaképp szemetet gyűjt. Ám ez nem jelenti azt, hogy a szemetgyűjtő idióták önmaguk között ne disztíngválának ugyanígy. A társaság java igyekszik „többre hivatott” profinak mutatkozni, s gyűjtésébe rendszert visz, fegyelmet és rendet, és persze kerüli a túlzásokat. De nem én. Közönséges, ezerszámra gyűjthető bélyegeket nem gyűjt senki; s ha mégis? Nem pakolja méregdrága mappákba, talán megőrzi borítékokban, főként a mikrobavadászok², de nem „rendszerzi”. Én viszont, mivel a királynőket ábrázoló bélyegeket nagy tömegben különös hatással vannak rám – ez külön történet tárgya –, főként az Erzsébet királynőt ábrázoló papírkák, azon belül is elsősorban a lila öt és fél pennys, szóval nekem csak ebből 1112 darab jött össze, méghozzá szépen összerendezve három óriási, méregzöld albumban. Amikor a klubban idegenként felbukkantam, gyanakodva fogadtak, magam se tudtam miért, de mióta tudják rólam, hogy az öt és fél pennyst ezerszámra gyűjtöm, nem tartanak tőlem, viszont éppoly tébolyultnak gondolnak, mint Henry Lawson. Hogy futóbolond hírében állok? – itt nem kuriózum; elfér itt néhány kósza-kerge; hemzsegnek a folyosón a lököttek különböző válfajai, eggyel több, vagy kevesebb? – oly mindegy! Közöttük sápadt, apró őrült vagyok – némi gyilkos szándékkal. Gondoljanak rólam, amit csak akarnak!

Henry bátyó viszont (jó sűrű, illatos, tudományos igénnyel gondozott kecskeszakáll) klinikai értelemben is buggyant. Iskolapéldája annak, hogy a szenvedély, bármiféle mikrokozmosz milyen könnyedén és váratlanul térhet vissza a kozmosz egészéhez-káoszához. Mily kevésbé alkalmas arra, hogy eredendő veszélyérzetünket megszüntesse, vagy bármiféle biztonságot adjon. Hogy problémánkra, ami egy paradoxon volt, újabb paradoxon legyen a válasz. Szegény jó halálfejes lepke! Csoda, hogy nem kaszlizták be, bár vitathatatlan: közveszélyességnek gyanúja se vetül rá. Felteszem – bár csöppnyit sem értek ehhez –, hogy túl nagyra nőtt benne a gyűjtőszendély; Filatélia sajátos, nagylelkű adománya az ő meghitt, pihepuha, összkomfortos kis elmebaja; nagyon is világos! – miért van ott, Henry kobakjában töksötét.

Olyan ő, mint egy dupla fenekű doboz, vagy inkább a világot látja annak, két szenvedélynek is hódol („kettős-ügynök”). Ahogy én minden mennyiségben uralkodók bélyegeit, úgy ő pillangós bélyegeket és carte maximumokat³ gyűjt. Engem egyébként sokra tart, „mert a pillangókhoz igen közel állnak a méhek, a méheknél pedig szin-

² *Mikrobavadászok*: a bélyegeken apró, sokszor mikroszkopikus pontokat, vesszőket, s más, szabad szemmel ki nem vehető hibákat keresve kutatnak ritkaságok, hibás nyomatok után.

³ *Carte maximum*: olyan filatéliai tárgy, amelynek alapja egy képeslap, ennek képpoldalára ragasztott és bélyegzett bélyeg, s e három alkotóelem témájában a lehető legszorosabban összefügg. Például a siroki várat ábrázoló képeslap képpoldalán a siroki várat bemutató bélyeg van (lehetőleg azonos látószögű), Sirok postahivatalának bélyegzésével. (Gross – Gryzewski [Filyó Mihály], 1984.)

tén vannak királynők”. Csak azt mondja, én vagyok tökkelütött, amiért csak a királynőket szeretem. Erre kérdelem én: „Miért? Ugyan mi jó van például a herékben?” Akkor elgondolkodik: „De a lepkék között nincsenek herék!” – mondja ignáci szigorral Henry, „aki iránt lehetetlen nem táplálni” baráti érzéseket – ennyiben maradunk.

Hasonlóan a hajdani képhamisítóhoz, Cabo de Hornos-hoz, aki végül *van Gogh* epigonként a füleit is ledarabolta (bár nem oly ügyesen, mint a holland, így hát fülei helyén ma egy kakastaréj cakkja kókad), Henry sem született lököttnek. Pályafutása kezdetén vérbeli filatelista volt, aki a hetvenes évek végén szórszálhasogató, bőbeszédű, gazdagon illusztrált monográfiát írt a lepkés bélyegekről, mely azóta is alapmű, Code Napoleon, Biblia az e témában gyűjtők körében, s amely kis híján nyomorba döntötte, minthogy az Óváros keleti szélén álló garzonlakására felvett jelzaloghitelből adta ki. Én csak akkor kerültem az R. H. (negatív) klubba, és csak akkor ismerhettem meg őt személyesen, amikor a monográfia kibővített változatát próbálta meg kiadni, sikertelenül. Merthogy

abban már nem létező lepkefajokról is értekezett, egzotikus-hajmeresztő szaporodási szokásaikról, meghökkentő ökológiájukról, melyiknek mit zabál a hernyója, és így tovább. Ezúttal nem kellett jelzalogot bejegyeztetni, mi több, vagyont fizettek volna érte, ha nincs telis-tele örültségekkel!; így viszont nem vehették át a kiadók (és nem fizethettek érte), titkon azon sajnálkozva, hogy elvesztettek egy kiváló szakíró, merthogy az meg (útfélen) elvesztette ép eszét. Henry Lawson ma már – amikor komoly képpel lebattyog a klubba – a lepkés bélyegeket nem albumokba rakja, hanem parafalapokra tűzdeli fel, és vékony üveglapokkal fedi le, mintha valódi pillangók volnának. Óvatosan fogja meg a perforációnál, akár a többi gyűjtő, csipesszel, de nem ám azért, hogy kímélje az enyvezést, ne zsírozza-piszkolja össze, hanem hogy ne verje le a frissen befogott példány himporát! Amikor váratlanul kiújul rajta a kézremegés („Isonzo óta van ez így” – mondja, bár koránál fogva sem járhatott ott), kezéből majd kifordul a csipesz, a csipeszből pedig a bélyeg, így dünyög: „Nézd már, hogy verdes a kis bolond!” A

klubba lepkehálóval jön, bricseszben, rövid sortban, térdzokniban. Úgy fest, mint a nagy Holms valahol Dél-Wales-ben, májusvidéki kiránduláson, borral és brindzával a kosarában; néha határozókönyveket is hoz és észvesztő az öröme, ha olyan lepkét talál bélyegeken, ami valójában nem is létezik (legfeljebb H. G. Wells Holms-i birtokán). Ezeket új fajnak tekinti, amit ő fedez fel a tudomány számára. Gyönyörű, bohányi betűkkel aprólékos leírást készít róluk és nevet ad nekik (édenkerti szabadsalom!). A *Stanley-papagáj*, a *Temminck-partfutó*, *Bonelli-fűzike*, *Wilson-víztaposó*, *Weddel-főka*, *Przewalski-ló* és a *Commerson-delfin* mintájára majd mindegyiket a saját nevével különbözteti meg más fajoktól. Ezek szerint ő fedezte fel a *Lawson-sakktábla-lepkét*, a *Lawson-szendert* és a *Lawson-boglárkát* is. Az álszerénység nem kenyere, így a latin névben is emléket állít magának, csakúgy, mint a kibővített, kiadatlan monográfiában. Egyszer talán egy kiadó mégis közzéteszi, mint unikumot, amikor Henry Lawson neve már úgy száll szájról szájra, mint Robin Hoodé vagy Pán Péteré, mint egy szorgos molylepke kabátról kabátra – bőven a halála után. És akkor az egzotikumokra fogékony publikum végre rácsodálkozhat a temérdek jegyzettel ellátott műre; borzongva lapozhatja a néhai Henry Lawson fantasztikus, sosemvolt ökológia-törvények sosemvolt lepke-csodáit taglaló, lenyűgözően nagyszabású enciklopédiáját. Átböngészheti a szakma áhítatával (és nem kevés örültséggel) átitatott, lenyűgözően hosszú körmondatokat. Volt szerencsém belelapozni, s megállapítani, hogy amilyen rendszerezett, a maga módján logikus Henry dilije, ugyanúgy lenyűgöző rajztehetsége is; a fenébe!, valódi talentum!, tehetség és képzelőerő ritka konstellációja! Csak sóhajt az ember: bár volna benne mindkettőből kevesebb!, bár léteznének azok az óriási, trópusi rovarcifraságok, meghökkentő papilio-mutációk!, de jó volna! – gondolja fáradtan az ember, pohár után nyúl, tölt és lapoz.

Újabb pillangó Vietnam zöldpoklából (néhány kisebb populáció Kambodzsaiban), kékezüsttel, vörös-arannyal, valóságos látomás, Lawson doktor szerint mutáció. Nősténye mint izzó tepsi, a hímje akár egy tarka lapát. Táplálkozásökológiai csoda (parazita), mely más pillangófajok hímporát zabálva nyer magának őrlítő, vad és gyönyörködtető színeket. Ím a *Lawson-féle Mekonglepke*. Gyors reptű, súlyos és óriási. Más lepkéket erős, bolyhos lábai segítségével megragad, mint sperber⁴ a verebet, majd pödörnyelvével addig nyalogatja szárnyait, míg a hímporból semmi se marad. Ha végzett? Útjára engedi a szűrkeré nyalt áldozatot, aki csaknem sértetlen, nem marták csáprágók, nem szívták nedvét, megvan lába, csápjá, szarvacskája, csak épp csúf és többnyire már röpképtelen. Mintha a vámpír csak életkedvet szívogatna. Csekély vigasz, hogy inséges időben a Mekonglepke nősténye saját, alulfejlett hímjeiről is iszik színeket. Elcsodálkozom: valószínűtlen, de olyan, mintha így volna. Annyi mindent mondtak már az ökológusok! – az ember bekattan a National Geographic-sztoriktól. Ki tudja? „Így is van!” – mondja Henry. – „Mutáció, igen, nemcsak újonnan felfedezett, de

újonnan kialakuló faj is! Akaratlan génmanipuláció salakja, mint a fekete méhek Mexikóban, vagy a dobókocka alakú paradicsom, evolúció helyett revolúció, tekinthetnénk akár haditechnikai vívmánynak, a Pentagon fejlesztésének is – nem más, mint a kitarotán szórt napalm hatása.” Én meg azt gondolom: bár hihetnék neki! ...hogyan valóság: Attenborough, Durell és Cousteau okossága; és nem Menandrosz, Plautus és Molière meséje; nem amolyan La Fontaine-fabula; nem Nakonxipán.

Talán rájött, hogy valójában két szenvedélynek is rabja, s nem tudott dönteni, mit is gyűjt valójában: bélyegeket vagy lepkéket? Lassú, őszi eszmélés, vagy napfényes, tavaszi döbbenet? Ha erőt veszek magamon, látom már: efféle dilemmába, kettősségbe akár bele is őrlülhet az ember. Amint H. S. Bascát, a kezdő prózaíró is érte már hasonló baleset.

Aki valamikor a kilencvenes évek elején komoly és nyugtalanító megszállottsággal dolgozott első regényén. Puhán szaladt a toll a lapokon, hűsek és hosszúak voltak az éjszakák; néhány nap után boldogan konstatálta: megvan az első száz oldal! Könnyedén. Majd elhagyja a kétszázat, a cselekmény biztatóan halad, a képek élesek, színesek és tiszták, a szereplők virulnak-illatoznak, reggel álomittasak, tíz körül frissek-fittek, délben éhesek és lusták, délután lomhák, hatfelé fáradtak és magányosak, nyolc és kilenc között buják, tíz után pedig örültek. Ugyan néha megüdvözülni vagy elkárhozni valaki, na és mindig akad, aki az „egészben” nem hisz, legalábbis kételkedik, de ez nem akasztja meg a kezdő prózaíró vagy a cselekményt. Változatlan lendület vezet nyárból az őszbe, kétszázról a háromszázra, és akkor, november tizennyolcadikán, nem sokkal éjfél előtt, a négy százhuszonhatodik oldalon, a szereplők között feltűnik egy kislány (epizodista csupán), aki naplót ír (és lányregényeket olvas), s az író mit sem sejtve a naplóból idéz (miért is ne?, szint hoz és új hangot!). Perspektivikus vállalkozás, kihívás, kacérkodás; otthagyni a férfit, benyitni és beülni egy nő gyermekkorába, testébe és lelkébe – akár egy kabinba – mégiscsak férfiként, vágyak nélkül, felelőtlenül, vállalva a végzetes megértés kockázatát, lemondva agyonbabusgatott egójáról. Pazar kirándulás, dögös kis kalandtúra egy másik én, másik (soha meg nem értett) nemiség, lét, idő-tér labirintusában! Az ötlet is képtelen, senki sem lehet ennyire szabad, és mégis megtörténik a csoda, bekövetkezik a pozitív katasztrófa! Az író átalakul, csak átsuhant rajta az ötlet, de máris érzi magában, igen, ott van egy kislány is. Később fordítva – az ő lelke van a kislányban, legalábbis úgy érzi. A kétféle lélek, mint egy Matryoska két babája. Basca büszke, merthogy ő nem süket, hallja a hangot! Nem vak, látja a lányt, a látványt, a nőiség libegőjéről elétáruuló panorámát. Hát átengedi tere, ideje és regénye kis részét. Először három-négy oldalt idéz, azután még tizet, a hang egyre magabiztosabb (követelőzőbb), már nem csak mesél, hanem harap, mind nagyobb darabokat. Amikor Basca elhagyja a napló huszadik oldalát, és még mindig a pubertás botladozásairól van szó, aggódni kezd: lassan, de biztosan felborul a regény belső egyensúlya. Ó nem!, ez már nem libegő!, megrakott csillék hosszú

⁴ *Sperber*: a karvaly (*Accipiter nisus*) német neve.

sora! Regény íródik a regényben, de mit tehetne? Halad tovább. Nem törheti el a kislány vékony kezét; nem likvidálhat egy gyereket pusztán a regény miatt, a sikerélmény reményében, vagy egójának hízelegve! A kislány pedig a gyermekek öntudatlan kegyetlenségével – a regényen belül – hatalmas napló írásába fog. Csak ír és ír, évközben, a vakáció unalmas hónapjaiban, az első óra előtt, éjfél után, kislámpánál a paplan alatt, zöld tintával, piros tintával, késsel is meg feketével is. Basca meg szolgálai módon követi, liheg-lohol, mint egy dakszli, a kislány a kamaszkorba ér, évek villannak fel, a vékonyka hangból bársonyos, kissé szomorú búság lesz, „kész nő!”, üde, fiatal, érett, megbabonázó-lenyűgöző, tágas kilátó, vágyszerű. Basca pedig szinte észrevétlenül, de halálbiztosan megszereti és megkívánja. Néhány hét múltán azt is tudja már, hogy oda a könyv. Bár röhejes, számára mégis fájdalmas fiaskó. Amúgyis! Ki hinné el, hogy így esett! Miféle geller, micsoda brettli ez? Micsoda firkász az, aki csak így az asztalra dobja a tollat, lovak közé a gyeplőt! Bornírt, unott, enyhén émelyítő, horrorszerű látomás ez a páncéltökés zongoráról és írógépről, mely éjfélkor megmoccan, magától kalimpál a billentyűzet! Lidérc ül a zongoraszéken, „van itt valaki?” Tán egy kakodémon, az klimpíroz, még a metronóm is rákezd, hogy tikk-takk!, tikk-takk!, rá a láncos óra bakelitkakukkja, hogy kakukk!-kakukk! Bevág a szél az ablakon, a porcelán balerina tüllszoknyája meglibben, kivillan a fajansz-bugyi mögött a zsolnai muff, gépies-ijedt piruettet csinál, mikor a Singer varrógép is felriad a sarokban, vadul jár, szinte zakatol, mint egy gőzmozdony, ahogy férceli-stoppolja a nyirkos levegőt, s bevarrja Basca üvöltésre tátott száját. És bár senki sincs ott, mégis felcsendül a triangulum, a hangvilla meg hasba döf!; micsoda vad zenebona ez?, kakofónia, kotta nélkül!, hol marad a kupolás szerkezet?; bicskában végződő, röpködő violinkulcsok? Micsoda muzsikusz? Miféle hangnem ez? D-durr? Á-mor?... Mámor? Miféle literátor az, akinek a papír suhogása sűg! Szép kis kalamajka, lidércnyomás. Beleszeretni a hősnőbe? No persze!, ugyanígy (erőtlenül, csüggedten) a pajzán Inicáléba és a szép Margóba is! Igen, talpra kéne állni, a sarkunkra, délcegen, mi több!, dölyfösen diktálni-dirigálni!, dumálni, pofázni, papolni, hogy így meg úgy, erre-arra!, mégis!, mégse! De nincs mit tenni. Felhúzta a kesztyűt, amivel „teremt”, ám most – akár egy kesztyűbátot – őt húzta csontos, hosszú ujjaira a gölem. Hát engedelmekedik, s boldog reménytelenséggel hajol újra a kézirat fölé. Tovább körmöl, mígnem a naplónak végre vége, a regény befejezetlen, talán lehetne folytatni, de már nem vezet út semerre, húzni lehetetlen – ebben a síri csöndben?, ugyan már! Feláldozott mindent egy olyan szerelemért, amit sosem viszonznak – de már nem is az áldozat fáj, hanem, hogy a szomorú, bűgő hang megbicsaklik, a vonal (és a szív) megszakad; „a távoli, s mégis oly közeli” nő ujjai közül a porcelán toll kiesik. És megszületik a fájdalmas tudat: az a hang talán ő maga volt.

Basca hagyta, hogy egy másik világ időlegesen birtokba vegye; hogy elússzon a terv, figurák, események és fejezetek gyűjteménye; hagyta, hogy az egyik szenvedélyből kapjon lángra a másik; a dilemma hasonló, a megoldás más; Basca már csak egy dolgot őriz: emléket azokról az éjszakákról, csak egy naplót, nem gyűjt már

semmit. Talán Henry is csak egy dolgot őriz: a dilemmát. Szegény jó Henry bátyó bélyegeket gyűjtött, lepkés bélyegeket, legalábbis azt hitte. Ám lassan rá kellett jönnie, hogy nem csak azt; s talán észre se vette mikor, de bélyegei képzetekké váltak, a képzetek pedig lényekké, és akkor az albumok fölött megjelentek a virágról virágra libbenő, verdesső, levegőben táncoló „valódi” boglárkák, petúniák előtt szitaló szenderek és benne egy másik szenvedély, ahogy abban a regényben a lány, mint egy fantom, aki fokról fokra testet ölt, életté és sorssá (rontássá) válik. Henry meghasadt. Kinyílt, akár egy mészédés begónia – hogy képzelt lényeit végre (végérvényesen) befogadhassa.

Mutatványában az a lenyűgöző, hogy változatlanul a lepkék és lepkés bélyegeket legnagyobb és tökéletesen megbízható szakértője. Ugyan sokak hátán a szőr feláll, ha látják, amikor drága bélyegeket másodpercek alatt tesz tönkre, kilyuggatja őket, gombostűvel tűzi fel a parafára (ha „még verdes”, a „fejét” formalinba mártja). Néha pedig már unalmas, amikor a sörmámor állapotában váltig bizonygatja, hogy az Ír-völgyben, ahol az Einar forrása fakad, ő egyszer (a nyolcvanas évek végén), április-május táján, találkozott olyan emberrel, aki pedig az erdőn bélyeglepkét hajkurászott! Hát persze. Mi sem természetesebb! Szófogadóan bólogatunk, hogy is vitatnánk, hisz Henry-vel ellenkezni nem lehet.

Összességében irigylem kicsit: teljesnek hiheti az életét. Lepkéket tűz fel gombostűvel anélkül, hogy egyszer is ölt volna! Ijesztő és felemelő, milyen megfoghatatlan Henry bűnössége; valóságos zsonglőr, ahogy a gyilkosság gondolatával csak játszik, hisz csak imitálja a lepkegyűjtést, a gondolat viszont feltehetően éppoly valóságos benne, mint amilyen valóságos volna egy valódi lepkegyűjtemény. Henry Lawson nem akar ki!, nem amatőr „lepketudós”, vagy dilis filatelista, hanem profi kaszkadőr, aki hosszú évek óta egy Scud-rakéta gyorsaságával siklik a lángoló lelkiismeret és a fagyos tett közötti szűk kanyonban, ez bizony rekordgyanús bravúr! Vajon mit szólnak *odaát*, amikor megérkezik a Mennyei Számvevőszék színe elé, hóna alatt a gyűjteményeivel? Szent Péter zavarban lesz, az egyszer biztos, a kezét tördeli majd: „Most mi tévő legyek, Uram? Beengedjem? Ne engedjem? A parafatáblák bűnös gondolatokról tanúskodnak. Ne kozmetikázzuk a dolgot, ez bizony manifesztum, csaknem tárgyi bizonyíték! Háló volt a zsákjában, a zsebeiben gombostű, nem is akármennyi, hét doboz, ám a laboreredmények szerint a gyanúsított ujjbegyén nincs hímpornyom! Pucérra vetkőztettük, de nincs nála preparátum, csakis bélyegek!” Az egyik angyal meg, valami buzgárlelkű habfehér lóti-futi, felhőről felhőre szökdécselve elszalad, felfut a hetedik emeleti Mennyei Irattárba, hogy a Szent Dossziék között precedens után kutakodjon. „Vajon most mi lesz? Hogy kell lefolytatni ilyen esetekben a processzust? Mihez elég ítéletkor az *előre megfontolt szándékkal elkövetett szándék*? Szent lesz ebből a jóemberből? Vagy lökjük be csülöknek Lucifer forró-maró kénsav-aszpikjába? Ezt a bélyeglyuggatást minek tartjuk? Hóbortnak vagy vudunak?” – Csak az Isten tudja! – kajánul?, gyermekien?, boldogan?, ki tudja? – de Henry talán, mint mindig, ezúttal is mosolyog, s már fogalma sincs arról, mekkora veszélyben van.

